

ВІД РЕДАКТОРІВ

Середньовічна спадщина просочує мало не кожне сучасне місто в Європі й майже скрізь перебуває під загрозою знищення. Пожежі у Норт-дам у Парижі в 2019 р. і Соборі Петра й Павла у Нанті у 2020 р., руйнування мосту XIII ст. в Турне в 2019 р. для покращення судноплавства в каналі в Бельгії, звернення до досвіду «чумних років», уведення карантину й підвищення рівня санітарії у європейських середньовічних містах від березня 2020 р. – це кілька прикладів того, наскільки потужною є присутність видимих пам'яток і можливо не до кінця усвідомлених практик кількасотлітньої давнини (так званих темних віків, хоча цей міф уже давно розвінчано) у просвітленому постіндустріальному суспільстві. Тож наскільки актуальним є пропонований спеціальний випуск часопису «МІКС» про середньовічне місто (500–1500 роки) – це, на наш погляд, питання риторичне.

Однак що треба вважати середньовічним містом? За останні двісті років дослідники по-різному трактували цей феномен цивілізації середньовіччя: давали дефініції крізь призму правову (місто – те поселення, що має відповідну хартію), демографічну (що має певну кількість населення), соціально-економічну (де люди займаються ремеслами та наявна категорія купців), ментальну (де люди називають себе містянами), повсякденну (уклад щоденного життя людини робить навколишній простір міським, а саму людину – міським жителем)¹. У 2020 році ми говоримо радше про різноманітні досвіди та практики, які мали люди у просторі міста у згаданий період. Ці повсякденні чи святкові ритуали з погляду теперішнього можуть бути дивними, незвичними, «брудними» чи, навпаки, близькими й такими, що краще пояснюють нинішній стан речей. У будь-якому разі, ігнорувати їх неможливо. А от вивчати та досліджувати – цікаво та захопливо.

Готуючи цей випуск, редактори намагалися запропонувати дослідникам якнайширше коло тем. Наприклад, завжди є місце «традиційним» дослідженням політичного, економічного, соціального та культурного розвитку міст (системи самоврядування, запровадження банків і кредитної системи, міські прошарки населення, романська і готична архітектура, собори й інші елементи простору міст, літературні й уявні міста). Водночас, середньовічні міста були центрами комунікацій, інновацій,

¹ Охріменко, О. (2019). *Повсякденне життя міст Англії XI–XIII ст.* Київ: ПЕНМЕН, 181.

соціальних і культурних змін, а сучасна історіографія вбачає у них особливі «емоційні об'єднання». Серед актуальних напрямів дослідження урбанізаційних процесів V–XV ст. – історія повсякдення, особливості харчування, одягу, праці й відпочинку, особливості зростання та еволюції індивіда у містах, міське дитинство та старість, вплив міста на індивідуальність. Напрямок «медієвалізм» вивчає міське життя Середньовіччя в уявленнях дослідників і творчості художників, письменників Нового та Новітнього часу, його роль у формуванні ідеологій та ідентичності. Сучасні технології допомагають у моделюванні середньовічних міст, реконструкції окремих будівель чи міської забудови. Потребує постійного осмислення й практичних рішень культурна спадщина в сучасних мегаполісах, особливості її збереження та функціонування.

Випуск, який ви бачите перед собою, – це наукові урбаністичні дослідження з середньовічної археології України, просторів міста, історії мистецтв, політичної історії та огляди літератури, що можуть бути цікавими для українських науковців і громадськості щодо громадського здоров'я, емоцій, архітектури. Більшість статей стосуються Європи, тому огляд сучасної історіографії щодо міст Мезоамерики й міських протестів у Єгипті та Сирії можуть видатися дещо екзотичними на цьому тлі. Однак ісламська культура для Середньовіччя не була незнайомою, тим паче для українських теренів. Стаття про ранньомодерний палац у Бахчисараї розширює наше сприйняття історії України. А вивчення доколумбових цивілізацій в Америці вже стає «традиційним», утворюючи українську історіографічну школу цього напрямку.

У цьому випуску зібрано переважно доробки молодих дослідників і дослідниць, статті яких пройшли подвійне анонімне рецензування. Це свідчить не тільки про інтерес молодих науковців до проблем середньовічної урбаністики в Україні та перспективи цього напрямку. Це відображає також як уже сформовані в українській історіографії тенденції, так і потреби й можливості розвитку. Зокрема, електронне фахове видання «МІКС» може бути платформою для обговорення наукових здобутків щонайменше на наступне десятиліття. Редактори висловлюють вдячність українським дослідникам фахівцям, які рецензували матеріали й допомогли покращити пропонувані дослідження.

Статті Вадима Лук'янченка та Марини Сергєєвої присвячені середньовічному Києву та Вишгороду відповідно. Дослідження В. Лук'янченка поставило проблему відновлення початкового вигляду Троїцької надбрамної церкви Києво-Печерської лаври. Автор аналізує, зокрема, сприйняття середньовічної сакральної спадщини ранньомодерними людьми. Праця М. Сергєєвої – це своєрідний каталог виробів із кості, за яким постали середньовічні ремісники й повсякденне життя. Українську тематику випуску продовжує розвідка Орисі Віри, у якій авторка досліджує топоніміку Львова від межі Середньовіччя до доби ранньої модерності із застосуванням геоінформаційних технологій.

Процеси в Західній Європі висвітлюють три статті: Катерини Гоцало – про пізньосередньовічні ткацькі цехи італійської Перуджі, вироби яких зображували на творах мистецтва; Анни Руднічук –

про політичний і соціальний розвиток німецьких міст XIV–XV ст., пфальцбюргерів і аусбюргерів як особливі категорії містян; Марії Щербак – про королівський в'їзд до Лондона в ідеології й політиці Річарда II Плантагенета. Наші уявлення про середньовічне місто розширює аналіз сучасної історіографії щодо урбанізаційних процесів у Мезоамериці Олексія Откидача.

В останній рубриці – чотири огляди праць, тематика яких є нині актуальною, які можуть поживити українські дослідження або актуалізувати пласт середньовічних джерел, наявних в Україні: Вадима Чепіженка – про дослідження Алана Кіссена міської громади Лінкольна в період між 1289 і 1409 рр.; Анастасії Морозової – про збірник статей, у якому автори аналізують міські емоції XIV–XVI століття; Віктора Люстея – про працю Аміні Елбендарі, присвячену міським протестам у Єгипті та Сирії пізнього Середньовіччя; Іллі Левченка – про збірку статей, у яких розглянуто романські собори в міському просторі.

Завершують номер рефлексії Ігоря Нетудихаткіна й Тетяни Водотики щодо видання, присвяченого українській кулінарній дипломатії, – книжки «Україна. Їжа та історія» (реалізовано проектом «Їжакультура» у партнерстві з Українським інститутом).